
NAAR EEN AMBITIEUS EUROPEES INDUSTRIEBELEID

Conceptnota van de Vlaamse Regering

Inhoud

1.	Inleiding	- 2 -
2.	Het Europese industriebeleid aan onderzoek en innovatie koppelen	- 3 -
2.1	Identificeren van strategische prioriteiten	- 4 -
2.2	Realiseren van een innovatiepijplijn	- 5 -
2.3	Financieringsinstrumentarium voor onderzoek, innovatie en valorisatie.....	- 7 -
2.3.1	Europees financieringsprogramma voor onderzoek en innovatie	- 7 -
2.3.2	Valorisatie van innovaties via het EIC-Fonds en InvestEU	- 8 -
2.3.3	Naar een financieringsinstrument voor innovatie-infrastructuren.....	- 10 -
3.	Het uitbouwen van en de transitie richting de industrie van de toekomst	- 11 -
3.1	Opname van innovaties door de industrie.....	- 11 -
3.2	Financiering van de verdere uitbouw van innovatieve industrieën	- 11 -
3.2.1	Financiering voor projecten van economisch en strategisch belang	- 12 -
3.2.2	Vergroening van de industrie en het behoud van de eigen competitiviteit	- 13 -
3.2.3	Duidelijk kader voor staatssteunregels	- 13 -
4.	Fundamenten van een aantrekkelijk ondernemings- en investeringsklimaat	- 14 -
4.1	Een eengemaakte Europese kapitaalmarkt	- 16 -
4.2	Inzetten op vaardigheden nu en in de toekomst	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
4.3	Grensoverschrijdende infrastructuur voor transport, energie en digitalisering	- 16 -
4.4	Een sterk Europees energiebeleid en de interne energiemarkt	- 17 -
4.5	Het belang van een open economie in internationale handel.....	- 19 -
5.	Slotbeschouwingen	- 20 -

1. Inleiding

Dit tijdperk wordt gekenmerkt door ingrijpende technologische, industriële, economische en geopolitieke omwentelingen, die zonder twijfel bijzonder substantieel zijn. Deze veranderingen herdefiniëren niet alleen de mondiale machtsverhoudingen, maar brengen ook een transformatie teweeg in de structuur van onze industrieën. Te midden van deze wereldwijde uitdagingen heeft de Europese Unie **de ambitie om zich klaar te stomen voor de transitie naar klimaatneutraliteit en digitaal leiderschap**, maar ook om **bij te dragen aan de ontwikkeling van oplossingen voor andere maatschappelijke uitdagingen**. Deze doelstellingen worden versterkt door de toenemende concurrentie op wereldschaal en recente gebeurtenissen zoals de coronapandemie en de oorlog in Oekraïne, waardoor **de algemene kwetsbaarheid van internationale aanvoerlijnen** werd blootgelegd. Eerlijke concurrentie en handel worden bedreigd door handelsspanningen, marktverstoringen en al of niet verdoken protectionisme, en dit in een context van geopolitieke verschuivingen op het wereldtoneel. Beleidsontwikkelingen in andere economische machtsblokken hebben een impact op de Europese economie, en vereisen een doortastend antwoord.

In deze conceptnota zet de Vlaamse Regering strategische krachtlijnen uit voor een toekomstgericht en proactief Europees industriebeleid dat inspeelt op het versterken van de concurrentiekracht en op het vergroten van de weerbaarheid van de Unie, en dit voortbouwend op de eigen sterktes. Een sterke toekomstgerichte Europese industrie is cruciaal voor de welvaart en stabiliteit van de Europese Unie.

De nota vertrekt vanuit de noodzaak om het industriebeleid te koppelen aan het onderzoeks- en innovatiebeleid: **innovatie als drijvende kracht voor de Europese competitiviteit**. De industrie speelt immers een dubbele rol in het realiseren van de transitie naar een duurzamere en digitale economie en het verminderen van strategische afhankelijkheden. Ze zorgt voor het ontwikkelen en aanbieden van innovatieve technologieën, producten en processen die bijdragen aan de beleidsdoelen. Tegelijkertijd ondergaat de industrie zelf de duurzamere en digitale transformatie, waarbij innovatie een belangrijke katalysator vormt. Dit leidt er toe dat de strategische prioriteiten van de EU als een rode draad doorheen het industrie- en innovatiebeleid moeten lopen en dat er performante financieringsinstrumenten beschikbaar moeten zijn voor elke stap doorheen het innovatie- en opschalingstraject.

De tweede focus van deze conceptnota is **het uitbouwen van de industrie van de toekomst**. De EU moet zich richten op het bevorderen van de opname van innovatieve technologieën door de industrie en het verzekeren van voldoende financiering voor hun groei. Een eengemaakte markt en een eerlijk mededingingsbeleid hebben in het verleden bewezen cruciaal te zijn voor de economische welvaart binnen de EU en om een subsidierace tussen lidstaten te vermijden. Het is van belang dat er zorgvuldig wordt omgegaan met het staatssteunkader, met het oog op het vermijden van een situatie waarin lidstaten met elkaar concurreren door middel van subsidies en tegen elkaar worden uitgespeeld door bedrijven. Dit zou niet alleen de concurrentiepositie van de EU op het wereldtoneel verzwakken, maar ook afbreuk doen aan de kernwaarden van de Europese Unie. Het versoepelen van de staatssteunregels moet beperkt blijven tot specifieke situaties waarin de negatieve impact op de interne markt minimaal is, of wanneer er duidelijke behoefte is aan financiële steun voor strategische projecten die aansluiten bij de prioriteiten van de EU, en dit telkens binnen een duidelijk afgelijnd kader. Meer dan vandaag moeten EU-instrumenten kunnen ingezet

worden om strategische projecten in het belang van de Unie te steunen, zonder het gelijke speelveld te ondermijnen.

Tot slot moet er oog zijn voor **de kadervoorwaarden voor een competitieve Europese industrie**. Een eengemaakte (kapitaal)markt, een kwalitatief aanbod van opgeleide werknemers, een goed functionerende energiemarkt, een geconnecteerde (transport)infrastructuur en een stabiel juridisch kader zijn slechts enkele cruciale voorwaarden voor een florerende competitieve industrie die instaat voor welvaartscreatie en groei. Een helder en voorspelbaar regelgevingskader is van vitaal belang om investeringen te bevorderen en een aantrekkelijk ondernemersklimaat te creëren. Tegelijkertijd moet regelgeving evenwichtig en doordacht zijn, alsook de nodige ruimte laten voor innovatie, zodat potentiële negatieve gevolgen op het concurrentievermogen van de Europese industrie worden aangepakt en onnodige lasten worden vermeden.

2. Het Europese industriebeleid aan onderzoek en innovatie koppelen

Door middel van innovaties en voortbouwend op een sterke kennisbasis zal de EU de komende jaren de industrie verder moderniseren, digitaliseren en verduurzamen. Tegelijkertijd zal diezelfde industrie instaan voor het ontwikkelen van nieuwe en duurzame oplossingen, zodat de EU in haar geheel beter voorbereid is op huidige en toekomstige uitdagingen. Om haar welvaart, productiviteit, concurrentiekracht en veerkracht op lange termijn veilig te stellen, moet er in de EU **fors (blijvend) geïnvesteerd worden in onderzoek en innovatie (O&I)**. Dit betekent dat de Europese Unie **weloverwogen beleidskeuzes** moet maken die aansluiten bij haar bredere politieke doelen. **Deze strategische keuzes of prioriteiten dienen als een rode draad doorheen het Europese industrie-, onderzoeks- en innovatiebeleid te lopen.**

Hierbij dient de EU rekening te houden met een aantal leidende principes:

- **Gerichte financiering:** Het is belangrijk om bestaande financieringsinstrumenten coherent in te zetten om het gehele traject van onderzoek, ontwikkeling en opschaling te ondersteunen. Een meer gerichte focus stelt ons in staat om financiële middelen te concentreren op een beperkt aantal prioriteiten, wat de effectiviteit van de inspanningen versterkt.
- **Excellentie:** Het excellentieprincipe dat kenmerkend is voor het Europese onderzoeksprogramma blijft centraal staan in het streven naar wetenschappelijke en technologische vooruitgang en in het Europese innovatiebeleid.
- **Wendbaarheid:** De strategische prioriteiten hoeven geen statisch gegeven te zijn. Er moet een bepaalde mate van wendbaarheid ingebouwd worden, die toelaat om in te spelen op nieuwe politieke, economische en technologische ontwikkelingen en prioriteiten.

Aanbevelingen aan de Europese Commissie en lidstaten: Formuleer een beperkt aantal strategische prioriteiten en laat deze als een rode draad doorheen het industrie-, onderzoeks- en innovatiebeleid lopen om de bredere ambities van de Europese Unie waar te maken. Zoek daarbij naar de juiste balans tussen het ruim formuleren van prioriteiten om

ze toekomstbestendig te maken en het stellen van concrete prioriteiten om effectieve keuzes te kunnen maken.

Ontwikkel een innovatiepijplijn die gealigneerd is met deze strategische prioriteiten om een duurzaam effect van onderzoek en innovatie op de samenleving te realiseren. Deze innovatiepijplijn moet gepaard gaan met een geoptimaliseerd Europees financieringsinstrumentarium (onder andere via het Europese onderzoeksprogramma) dat inspeelt op de ondersteuning van de diverse fasen van het innovatieproces en de valorisatie van innovaties door de industrie.

2.1 Identificeren van strategische prioriteiten

De Europese Unie moet strategische prioriteiten identificeren voor onderzoek, innovatie en industrie binnen haar politieke beleidskader. In onderzoek gebeurt dit reeds, maar binnen industriebeleid nog te weinig. Door samenwerking met diverse belanghebbenden, waaronder onderzoekers, innovators, bedrijven en overheden, wordt beoogd gemeenschappelijke doelen te bereiken, coherentie in het industriële beleid te garanderen en zo de impact van het beleid te vergroten, evenals de efficiëntie en effectiviteit van investeringen te verbeteren. **In deze conceptnota wordt een expliciete koppeling gemaakt tussen industrie- en onderzoeksprioriteiten om de bredere ambities van de Europese Unie waar te maken.** Hier volgen enkele essentiële voorwaarden om deze strategische prioriteiten te identificeren en te ontwikkelen:

Voorwaarde 1 - Het identificeren van deze strategische prioriteiten moet **een gezamenlijke oefening** zijn, gedragen door diverse belanghebbenden in de samenleving. Het is van essentieel belang om een breed scala aan belanghebbenden te raadplegen om tot een inclusieve en transparante aanpak te komen. Zowel gevestigde als nieuwe actoren moeten worden betrokken om te voorkomen dat prioriteiten vastlopen in verouderde denkwijzen en om de toekomstbestendigheid te waarborgen. Om deze diverse belanghebbenden te identificeren, kunnen onder andere wetenschappelijke analyses zoals die van de 'Joint Research Centre'¹ (JRC) en raadpleging van lidstaten en regio's nuttig zijn, aangezien zij een goed overzicht hebben van potentiële innovatie- en industrieactoren binnen hun eigen gebied.

Voorwaarde 2 - **Bestaande mechanismen en samenwerkingsverbanden**, zoals industriële allianties en European Technology Platforms (ETP's), kunnen worden benut om deze prioriteiten mee helpen te ontwikkelen. Binnen deze samenwerkingsverbanden komen partners uit verschillende sectoren samen, waaronder Europese lidstaten en regio's, industrie, financiële instellingen, particuliere investeerders, innovatie-actoren, academische instellingen, onderzoeksinstituten, maatschappelijke organisaties, vakbonden en andere belanghebbenden. Deze samenwerkingsverbanden streven naar een nauwere samenwerking tussen de Europese partners en het initiëren van gezamenlijke acties om een gedeelde langetermijnvisie te realiseren.

¹ Het JRC levert onafhankelijke, empirisch onderbouwde wetenschap en kennis ter ondersteuning van EU- beleid om de samenleving positief te beïnvloeden. De Science for Policy rapporten van de JRC worden bijvoorbeeld gebruikt voor de jaarlijkse Strategic foresight reports van de Europese Commissie.

Voorwaarde 3 - Inhoudelijk moeten de prioriteiten **voldoende concreet** zijn in functie van een effectieve implementatie en uitvoering, maar tegelijkertijd moet er **voldoende ruimte** blijven voor de lidstaten, industrie en innovatie-actoren om deze prioriteiten in te vullen op basis van de eigen sterktes en specialisaties. Een afstemming op de agenda's en prioriteiten van de industrie is aangewezen om beter aan te sluiten bij lopende of geplande industriële activiteiten. Tevens kan een afstemming met de Nieuwe Innovatieagenda en andere relevante EU-beleidsagenda's de industriële betrokkenheid bij het Europese onderzoeksprogramma vergroten.

Voorwaarde 4 - De prioriteiten moeten **toekomstbestendig** zijn en tegelijkertijd voldoende ruimte laten om te kunnen inspelen op potentiële ontwikkelingen die momenteel nog onbekend zijn. Strategische toekomstrapporten van de Europese Commissie en wetenschappelijk onderbouwde analyses van het JRC kunnen hierbij een waardevolle rol spelen. Een periodieke evaluatie van zowel de methodiek als de inhoudelijke keuze i.f.v. directe en indirecte resultaten en nieuwe ontwikkelingen vormt een sluitstuk. Ook spelen *strategische foresight-analyses* i.s.m. lid- en deelstaten een belangrijke rol om nog onbekende potentiële ontwikkelingen te onderzoeken. Om de effectiviteit van de prioriteiten te garanderen, dient er eveneens aandacht besteed worden aan (het stroomlijnen van) reeds bestaande (ad-hoc-)initiatieven, met als doel overlap te vermijden en coherentie in het industrieel beleid te handhaven.

Aanbevelingen aan de Europese Commissie: Betrek diverse relevante actoren in een gezamenlijke oefening om strategische prioriteiten te identificeren. Maak gebruik van bestaande samenwerkingsverbanden en mechanismen voor de ontwikkeling van deze prioriteiten. Zorg voor voldoende concreetheid in de prioriteiten, terwijl er beweegruimte wordt gelaten aan lidstaten, industrie en innovatie-actoren. Houd rekening met toekomstige, nog onbekende ontwikkelingen en reeds bestaande initiatieven om de prioriteiten toekomstbestendig te maken.

2.2 Realiseren van een innovatiepijplijn

Om een duurzaam effect van onderzoek en innovatie op de samenleving te realiseren, is er nood aan **een duidelijk gestructureerde innovatiepijplijn**, die gealigneerd is met de strategische prioriteiten van de EU en de industrie. De innovatiepijplijn omvat het proces waarbij ideeën worden onderzocht, omgezet in innovatieve concepten en vervolgens gevaloriseerd voor praktische toepassingen. Voor deze laatste stap is het essentieel dat innovaties kunnen **getest worden in een relevante praktijkomgeving** om de zogenaamde *valley of death* te overbruggen.

De huidige structuur van het Europese onderzoeksprogramma **Horizon Europa** lijkt in de goede richting te gaan om een benutting van de innovatiepijplijn mogelijk te maken. Echter, verdere inspanningen² zijn vereist om de synergie tussen de verschillende pijlers van Horizon

² Dit kan onder andere door tijdens de strategische planningsfase de industrie-agenda voldoende te integreren in de onderzoeks- en innovatieagenda.

Europa³ te verbeteren en de mogelijkheden voor kruisbestuiving over de pijlers heen te optimaliseren.

Het doel is een kader te creëren dat de potentiële follow-up of valorisatie van onderzoeksresultaten maximaliseert en tegelijkertijd fragmentatie voorkomt. Het gaat om het opzetten van een structuur waarbinnen excellent onderzoek kan worden gestimuleerd en waar vervolgmogelijkheden kunnen gevonden worden om de ontwikkeling naar daadwerkelijke industriële of maatschappelijke toepassingen verder te zetten. Deze toepassingen kunnen dan worden overgenomen en gecommmercialiseerd door de industrie.

Net zoals bij het identificeren van strategische prioriteiten moet er eveneens een optimale betrokkenheid van industriebelanghebbenden bij onderzoeksprojecten worden nagestreefd, zonder dat er moet vervallen worden in het louter stimuleren van opdracht gedreven onderzoek. Door de industrie actief te betrekken bij het co-creëren of mede-ontwerpen van het project worden de geloofwaardigheid, relevantie, legitimiteit en algehele kwaliteit van de onderzoeksresultaten vergroot. Dit zal helpen om de potentiële impact op de maatschappij sneller en ten volle te realiseren, aangezien de kansen op toepassing en commercialisatie worden verhoogd.

Een essentiële stap in het valoriseren van excellente onderzoeksresultaten is het testen, demonstreren of co-creëren van deze resultaten in een relevante praktijkomgeving of in een pilootinfrastructuur, wat beter bekend staat als **de demonstratiefase**. De introductie van 'innovatie-infrastructuren' is een middel om de kloof tussen wetenschap en innovatie te overbruggen en uiteindelijk een betere opname door de markt te bevorderen. Deze kloof, vaak aangeduid als de "**valley of death**" en is een zeer risicovolle en dure tussenfase met een doorgaans beperkte beschikbaarheid van zowel publieke als private financiering. Ook regelluwe zones of "innovation valleys" dragen bij aan het overbruggen van deze kloof.

De demonstratiefase binnen het innovatieproces is van grote waarde. Niettemin brengt het investeren in innovatie-infrastructuren, vanwege de aanzienlijke kapitaalinvesteringen en de onzekere uitkomsten van het demonstratieproces, te veel risico's met zich mee om volledig aan de private markt over te laten. **Het aanpakken van dit marktfalen op een kostenefficiënte manier vereist publiek-private samenwerkingen in een pan-Europese context.** Het is niet zinvol om dezelfde innovatie-infrastructuur in verschillende EU-lidstaten te dupliceren. Daarom is een gecoördineerde Europese aanpak nodig om **een grensoverschrijdend netwerk van infrastructuren** op te bouwen, **gebaseerd op het slimme-specialisatieprincipe**. Dit netwerk moet gefinancierd worden via zowel publieke middelen van de EU én de lidstaten als via private middelen, en toegankelijk zijn voor Europese industrieën en kmo's tegen een eerlijke en transparante prijs. Deze prijs moet zowel de toegang tot de infrastructuur dekken als de diensten die er geleverd worden (zie ook 2.3.3).

³ De drie pijlers van Horizon Europa zijn: 1. Excellent Science: ondersteunt grensverleggende onderzoeksprojecten die door de onderzoekers zelf worden gedefinieerd en aangestuurd (bottom up benadering), 2. Global Challenges and Industrial Competitiveness: richt zich op de grote uitdagingen waar Europa en de wereld mee worstelen. Hierbij wordt rechtstreeks onderzoek ondersteund waarbij verschillende actoren (onderzoek- en onderwijsinstellingen, industrie, ngo's, enz.) samenwerken om tot een oplossing te komen, 3. Innovative Europe: richt zich op de ondersteuning van innovatie om het concurrentievermogen van de EU te versterken.

Kortom, er is nood aan **een Europese strategie** die de uitbouw van een grensoverschrijdend netwerk voor innovatie-infrastructuren bevordert, ondersteund door een efficiënt financieringsinstrument en in lijn met de strategische prioriteiten. Het in kaart brengen van bestaande infrastructuren, het ontwikkelen van nieuwe innovatie-infrastructuren (of upgraden van bestaande infrastructuren) en de integratie met beleidsinitiatieven voor relevante industriële ecosystemen moeten allemaal integraal deel uitmaken van deze strategie.

Aanbevelingen aan de Europese Commissie: Ontwikkel een Europese strategie die de uitbouw van een grensoverschrijdend innovatie-infrastructuurnetwerk stimuleert. Ondersteun deze strategie met een efficiënt financieringsinstrument en stem deze af op de strategische prioriteiten. Zorg voor de inventarisatie van bestaande infrastructuren, de ontwikkeling of verbetering van nieuwe innovatie-infrastructuren en de integratie met beleidsinitiatieven voor relevante industriële ecosystemen als integraal onderdeel van deze strategie.

2.3 Financieringsinstrumentarium voor onderzoek, innovatie en valorisatie

De versterking van de kennisbasis, de innovatiecapaciteit en de concurrentiekracht van de Unie kan enkel gerealiseerd worden indien er **een voldoende coherent financieringsinstrumentarium** ter beschikking staat dat inspeelt op elk onderdeel van het innovatieproces, van concept tot marktintroductie. Met een budget van 95.5 miljard euro is het huidige onderzoeksprogramma **Horizon Europa** het voornaamste financieringsprogramma dat ter beschikking staat van de Unie om deze doelstellingen te realiseren.

Wanneer de markt niet adequaat functioneert om investeringen aan te trekken in de valorisatiefase en er zich een **marktfaalen** voordoet, vaak door het hoge risicogehalte, kan overheidsingrijpen gerechtvaardigd zijn. In dit verband spelen twee belangrijke Europese financieringsinstrumenten een rol: **het fonds European Innovation Council (EIC)** en **InvestEU**.

Ten slotte, zoals eerder in deze conceptnota besproken, is **het testen, demonstreren, of co-creëren van innovaties in een relevante praktijkomgeving** van cruciaal belang voor succesvolle innovatie. Daarom wordt aanbevolen om een doeltreffend financieringsinstrument te voorzien voor deze fase, dat aanvullend is op het onderzoeksprogramma.

2.3.1 Europees financieringsprogramma voor onderzoek en innovatie

Het onderzoeksprogramma van de Europese Unie tracht de wetenschappelijke en technologische basis te versterken van de Unie en dit door oplossingen te ontwikkelen voor prioriteiten zoals de duurzame en de digitale transitie. Dit vlaggenschipprogramma van de EU dient ter ondersteuning van onderzoek en innovatie.

Het huidige Europese onderzoeksprogramma **Horizon Europa** heeft **drie pijlers**. De eerste pijler financiert fundamenteel onderzoek via subsidies. De tweede pijler bevordert technologische ontwikkelingen om maatschappelijke uitdagingen aan te pakken en de Europese industrie te moderniseren. De derde pijler, de innovatiepijler, met als belangrijkste programma de European Innovation Council (EIC), ondersteunt baanbrekende innovaties gedurende hun hele levenscyclus, van vroeg onderzoek tot financiering en groei van start-ups en kmo's, met nadruk op het benutten van onderzoeksresultaten voor de maatschappij

en industrie. Deze derde pijler is een combinatie van subsidies en/of investeringssteun onder de vorm van directe aandelen of quasi-aandeleninvesteringen.

Het Europese onderzoeksprogramma vereist een stabiele, samenhangende en duidelijke structuur met aparte financieringsinstrumenten die elkaar niet overlappen. Hoewel de huidige structuur reeds een goede basis biedt om op voort te werken en de verschillende onderzoeks- en innovatiefasen omvat, dienen **verbeteringen** zich aan.

(1) **De Europese financieringsmogelijkheden** voor zowel publieke als private spelers op middellange en lange termijn moeten op een overzichtelijke manier worden gecommuniceerd om soepele overgangen tussen verschillende financieringsbronnen en onderzoeks- en innovatiefasen te faciliteren.

(2) Het Europese onderzoeksprogramma en andere financieringsprogramma's moeten **nauwer aansluiten op elkaar** om complementariteit te bevorderen en versnippering te voorkomen. Het Europese financieringslandschap moet op zo'n manier vormgegeven worden dat alle fasen van het innovatieproces binnen de strategische prioriteiten worden omvat.

(3) Tot slot is **begeleiding en ondersteuning van onderzoeks-, innovatie- en industriepartners** van cruciaal belang om deze aanpak tot een succes te maken. Dit kan worden ondersteund door de ontwikkeling van specifieke (digitale) instrumenten, aangevuld met een uitgebreid NCP-netwerk dat advies kan geven over mogelijke vervolfinanciering.

<p>Aanbevelingen aan de Europese Commissie: Optimaliseer het Europese financieringsprogramma voor onderzoek en innovatie met een stabiele, samenhangende en duidelijke structuur, die inspeelt op de financiering van de innovatiepijplijn. Verschaf heldere en toegankelijke informatie over diverse financieringsmogelijkheden voor zowel private als publieke spelers. Zorg ervoor dat het Europese financieringslandschap alle fasen van het innovatieproces binnen de strategische prioriteiten omvat en synergiën tussen het onderzoeksprogramma en andere financieringsprogramma's bevordert. Bied effectieve begeleiding aan actoren, zowel publiek als privaat, om hun deelname aan het onderzoeksprogramma te verbeteren.</p>
--

2.3.2 Valorisatie van innovaties via het EIC-Fonds en InvestEU

Het EIC-fonds ondersteunt individuele start-ups en kleine bedrijven bij de ontwikkeling en opschaling van baanbrekende innovaties. Het maakt deel uit van de derde pijler van het Europese onderzoeksprogramma. Het fonds focust vooral op het verschaffen van 'patient capital', wat betekent dat het geïnvesteerde kapitaal niet direct rendement hoeft op te leveren, maar gericht is op langetermijndoelen. Net als andere onderdelen van het Europese onderzoeksprogramma werkt het fonds met een oproepsysteem om de meest excellente projecten te selecteren. Ook dit fonds kampt echter met de uitdaging van een beperkt budget in verhouding tot het grote aantal financieringsaanvragen, wat resulteert in een relatief lage kans op succes. Een versterking van dit fonds is nodig, maar mag niet ten koste gaan van besparingen op de andere onderdelen van het onderzoeksprogramma.

Het is belangrijk de capaciteiten van de aanwezige actoren binnen het domein van publieke financiering niet te dupliceren. Daarom moet **het EIC-fonds samenwerken, in plaats van parallel te werken, met nationale en regionale investeringsmaatschappijen** die beschikken

over decennialange ervaring én een uitgebreid netwerk inzake kapitaalinvesteringen in start-ups.

Het InvestEU-programma ondersteunt economisch levensvatbare projecten in domeinen waar een marktfalen of financieringstekort zich manifesteert. Deze projecten moeten niet alleen bijdragen aan de Europese beleidsdoelen, maar ook een zeker risico met zich meebrengen. Een cruciaal concept hierbij is 'additionaliteit': de mate waarin het project zonder steun van InvestEU niet zou kunnen plaatsvinden. Het InvestEU-fonds is erop gericht om publieke en private investeerders aan te trekken voor deze specifieke innovatieprojecten door gebruik te maken van EU-garanties voor financiële producten van uitvoeringspartners. Op deze manier wordt een multiplicatoreffect van 13,7 bereikt, wat betekent dat elke euro EU-garantie resulteert in een totale investering (zowel publiek als privaat) van 13,7 euro. Het InvestEU-programma werkt goed en zal ook in de toekomst zijn rol blijven spelen. Wel is het belangrijk dat de Europese Commissie, samen met de EIB/EIF, evalueert of de huidige budgettaire inspanningen voldoen aan de vraag uit de markt, of dat deze inspanningen dienen versterkt te worden.

Zowel Horizon Europa als het EIC-fonds spelen in op een reële nood, maar toch hebben kmo's nog steeds moeite om hun weg naar deze financieringsbronnen te vinden of voldoende bewust te zijn van de mogelijkheden. De instrumenten worden vaak als complex en bureaucratisch beschouwd, met een aanzienlijke administratieve last voor bedrijven en zonder garanties voor een succesvolle afloop. In grotere bedrijven is het steeds meer een gangbare praktijk om hier specifiek specialisten voor aan te werven of consultants in te huren, wat vaak geen haalbare kaart is voor kmo's. Deze **complexiteit en administratieve lasten** ontmoedigen veel kmo's om überhaupt aanvragen in te dienen, waardoor ze verstoken blijven van de voordelen en kansen die de Europese financieringsinstrumenten kunnen bieden. Het aantrekken van specialisten om toegang te krijgen tot deze financiering verhoogt bovendien de financieringskost en vermindert de productiviteit, terwijl middelen niet worden ingezet waar ze het meeste kunnen opleveren.

Het is belangrijk naar de toekomst toe dat er continu gewerkt wordt aan een verbetering van de werking van deze instrumenten en een vermindering van de hindernissen voor kmo's. **Administratieve vereenvoudiging, bewustmakingscampagnes en het betrekken van regionale actoren** zoals publieke investeringsmaatschappijen (bijvoorbeeld voor de EIC), die dichterbij de bedrijven staan en begeleiding kunnen bieden, zijn hierbij essentieel.

Ook **een actieve en een op maat gemaakte begeleiding** van de ondernemingen, die als strategisch worden aanzien voor het realiseren van de strategische prioriteiten, zou een aanzienlijke stap vooruit zijn om de complexiteit voor bedrijven op te vangen. Verschillende partners, zoals nationale en regionale investeringsmaatschappijen en EEN (Enterprise Europe Network), zouden hiervoor maximaal ingeschakeld moeten worden. Voldoende Europese financiële middelen moeten worden uitgetrokken voor de ondersteuning van EEN.

Aanvullend wordt **een one-stop-shop-aanpak aan de kant van de Europese Commissie en andere relevante EU-instellingen**, zoals de Europese Investeringsbank (EIB), ontwikkeld om de ondernemingen te helpen bij de begeleiding naar het meest passende

ondersteuningsinstrument en bijgevolg de toegang tot financiering te faciliteren en aanzienlijk te vergemakkelijken.

Tot slot moet er op Europees niveau meer aandacht worden besteed aan **een efficiënte implementatie** van dergelijke financieringsinstrumenten. Een goede afstemming en samenwerking tussen de Europese Commissie, EIB/EIF en nationale en regionale investeringsmaatschappijen is essentieel om ervoor te zorgen dat het beschikbare kapitaal optimaal wordt benut, dat het bijdraagt aan het stimuleren van innovatie binnen de EU en dat dit op de meest efficiënte manier gebeurt. Complexe processen en uitgebreide rapportering moeten ten allen tijde vermeden worden.

Aanbevelingen aan de Europese Commissie: Verbeter de toegankelijkheid van Horizon Europa, het EIC-Fonds en InvestEU voor kmo's. Vereenvoudig de deelnameprocedures, betrek regionale partners, voer bewustmakingscampagnes en bied actieve begeleiding via netwerken zoals EEN. Zet in op een one-stop-shop benadering bij de Europese Commissie en andere EU-instellingen om kmo's te begeleiden bij het vinden van het juiste financieringsinstrument.

2.3.3 Naar een financieringsinstrument voor innovatie-infrastructuren

Het huidige onderzoeksprogramma Horizon Europa biedt financiering voor basisonderzoek en ontwikkeling, maar er ontbreekt op dit moment **een consistente en voorspelbare financiering voor latere innovatiefasen** (zoals demonstratieprojecten, opschalingsactiviteiten, pilootinfrastructuur). Gezien het Europese onderzoeksprogramma sterk concurrerend is, en bijgevolg enkel financiering voorziet voor een beperkt aantal projecten, is er geen sprake van een gemeenschappelijke consistente en voorspelbare lange-termijnfinanciering die in de uitbouw, het onderhoud en het gebruik van innovatie-infrastructuren voorziet.

Daarom is er **nood aan een voorspelbaar Europees financieringsmechanisme**, aanvullend op het onderzoeksprogramma van de EU, **dat inspeelt op de specifieke noden tijdens de demonstratiefase**. Een dergelijk mechanisme moet (financiële) ondersteuning bieden voor diverse aspecten, zoals de bouw, uitbreiding en modernisering van innovatie-infrastructuur, evenals de exploitatie en onderhoud ervan. Deze innovatie-infrastructuur kan ontwikkeld en/of uitgebraat worden door publieke actoren, maar ook private actoren komen in aanmerking zolang de infrastructuur wordt open gezet voor andere actoren indien de financiering gebeurt met publieke middelen.

Daarnaast mag het financieringsmechanisme de industrie, als gebruiker, niet uit het oog verliezen. Bedrijven hebben financiële ondersteuning nodig om nieuwe technologieën te testen en te demonstreren, aangezien ze dezelfde risico's lopen bij het commercialiseren van innovatieve technologieën en producten. Om ervoor te zorgen dat de industrie in heel Europa toegang heeft tot dit innovatienetwerk voor infrastructuren, en niet beperkt blijft tot infrastructuur binnen de eigen grenzen, is het essentieel dat dit financieringsinstrument op Europees niveau wordt geïmplementeerd. Ten slotte moet er een hefboomeffect worden gecreëerd voor zowel private als publieke middelen binnen de verschillende lidstaten en regio's.

Aanbevelingen aan de Europese Commissie: Zet in op een Europees financieringsinstrument voor de uitbouw, het onderhoud en het gebruik van innovatie-infrastructuren. Door deze

infrastructuren te co-financieren met Europese middelen kan het gebruik ervan opengesteld worden voor alle industriële actoren binnen de EU en dit tegen een eerlijke en transparante prijs.

3. Het uitbouwen van en de transitie richting de industrie van de toekomst

De EU is er de afgelopen decennia in geslaagd een excellente kennis- en onderzoeksbasis uit te bouwen, waarvoor ze toonaangevend is op wereldvlak. Echter, de Europese achilleshiel is **het commercialiseren van die innovaties, het opschalen van de ondernemingsactiviteiten en de opname van innovatieve technologieën door de industrie**. Op de lange termijn kan dit het risico met zich meebrengen dat de EU haar marktleiderschap verliest en haar concurrentiepositie verzwakt. Het vergemakkelijken van toegang tot zowel publieke als private investeringen zal cruciaal zijn om dit risico te minimaliseren en het verlies aan concurrentiekracht te voorkomen. Het is daarom van vitaal belang dat de EU zich richt op (1) het bevorderen van de opname van innovatieve technologieën door de industrie en (2) het verzekeren van voldoende financiering voor de uitbouw van innovatieve industrieën.

3.1 Opname van innovaties door de industrie

In deze conceptnota benadrukken we opnieuw dat de industrie niet alleen innovatieve technologieën ontwikkelt, maar deze ook zelf moet implementeren in haar eigen processen, producten en diensten. Dit is essentieel om digitalisering en verduurzaming te bevorderen en zo bij te dragen aan de EU-beleidsdoelen. Om bedrijven, vooral kmo's, te begeleiden in deze transitie en het innovatierisico aanzienlijk te reduceren, is het van cruciaal belang dat ze **toegang hebben tot technologische expertise, testfaciliteiten, financieringsadvies, opleiding en netwerkopportunities**. Een **geïntegreerde Europese aanpak** kan hier oplossingen bieden. De EU moet zich richten op het samenbrengen van technologieaanbieders met eindgebruikers, waaronder burgers en werknemers, in een **pan-Europees netwerk** om de digitale en duurzame transitie van de industrie efficiënt te versnellen. Een eerste stap in deze geïntegreerde Europese aanpak is reeds gezet met de uitbouw van **de European Digital Innovation Hubs (EDIH's)**. De ervaringen met de EDIH's kunnen mogelijk waardevolle inzichten bieden voor verdere uitbreiding naar andere thematische gebieden.

Aanbevelingen aan de Europese Commissie en lidstaten: Faciliteer de opname van duurzame en digitale technologieën door de industrie door middel van een geïntegreerde Europese aanpak. Stel een pan-Europees netwerk van testfaciliteiten op om bedrijven te ondersteunen bij het testen van nieuwe innovaties. De eerste ervaringen met de European Digital Innovation Hubs kunnen mogelijk al enkele inzichten aanleveren.

3.2 Financiering van de verdere uitbouw van innovatieve industrieën

Traditioneel zijn Europese lidstaten voorstander van marktwerking en van het benutten van de voordelen van een eengemaakte markt. Ze zijn terughoudend als het gaat om overheidsingrepen die het gelijke speelveld binnen de interne markt verstoren. Bij voorkeur worden investeringen voor bedrijfsgroei en economische projecten gefinancierd door de private sector. Er moet gewaakt worden over een gerichte en efficiënte aanwending van de beschikbare financieringsinstrumenten op de verschillende beleidsniveaus.

Naast de Europese instrumenten die bedrijven ondersteunen in hun economische activiteiten, hebben nationale, regionale en lokale overheden ook de bevoegdheid om financiële ondersteuning te bieden. Deze steun is onderworpen aan **het staatssteunkader**, dat er op toeziet dat overheidssteun geen ontwrichtende effecten heeft op de interne markt. Het staatssteunkader moet beperkt aangepast worden om de noden inzake kennisvalorisatie, met name voor innovatieve, hoogtechnologische start-ups en scale-ups beter te ondersteunen.

Om het gelijke speelveld op de interne markt te vrijwaren is het voorts essentieel dat dit staatssteunkader consequent wordt toegepast en dat hierop ook voldoende toezicht is vanwege de relevante Europese instanties. Het is noodzakelijk dat een subsidierace tussen lidstaten ten allen tijden vermeden wordt. Het huidige *Temporary Crisis and Transition Framework (TCTF)*, dat in het leven werd geroepen om de impact op de economie van de inval van Rusland in Oekraïne te verzachten, mag geen langetermijnoplossing worden om de energie en klimaattransitie binnen de EU te financieren. Een (verdere) verlenging van dit crisiskader is geen juiste beleidskeuze en moet absoluut vermeden worden, een vroegtijdige stopzetting daarentegen is aan de orde. Daarnaast kan en mag het niet de bedoeling zijn dat cohesiemiddelen (bijvoorbeeld via STEP) op een oneigenlijke manier ingezet worden en (de transitie of uitbouw van) (grote) bedrijven a rato van 100% gesubsidieerd worden vanuit EU-middelen. Dit gaat in tegen de logica en doelstellingen van het cohesiebeleid en creëert verder een ongelijk speelveld, ongewenste effecten en een versterkte subsidierace.

De ontwrichtende effecten van een subsidierace zijn nefast voor kleine open economieën, en op termijn ook voor de grotere economieën en Europa als geheel. Europese landen moeten zeker met elkaar concurreren op vlak van onderwijs, skills en kennis; op vlak van administratie, efficiëntie en rechtszekerheid, op vlak van infrastructuur en energie, etc. Dit zorgt immers voor een dynamiek die alle Europese burgers en ondernemingen ten goede komen. Staatssteun en een subsidierace echter kunnen nooit het fundament vormen voor een duurzame en toekomstgerichte transitie van de Europese industrie.

Daarom moet binnen de EU een goed uitgekiend financieringssysteem worden ontwikkeld dat inzet op de merites van bedrijfsprojecten en dat afstapt van een aanpak die enkel ten goede komt aan lidstaten met een grote financiële draagkracht. Met onderstaande aanbevelingen wordt reeds een eerste aanzet gegeven over hoe zo'n Europees financieringssysteem er moet uitzien.

3.2.1 Financiering voor projecten van economisch en strategisch belang

Marktverstoringen, oneerlijke concurrentie, geopolitieke spanningen en beleidsontwikkelingen in andere economische machtsblokken (zoals de *Inflation Reduction Act*) hebben de noodzaak aan een krachtadig EU-beleid hoog op de politieke agenda geplaatst. Om te voorkomen dat Europese **projecten van aanzienlijk economisch en strategisch belang**, die inspelen op EU-beleidsdoelstellingen zoals de dubbele transitie en het reduceren van strategische afhankelijkheden, worden weggeconcurrereerd ten gevolge van staatssteun van derde landen moet er een mogelijkheid zijn om binnen de EU in financiële ondersteuning te voorzien. In plaats van terug te vallen op een gemakshalve oplossing, namelijk de versoepeling van de staatssteunregels, zou een Europees coördinatiesysteem uitgewerkt moeten worden dat uitgaat van **concurrentie tussen bedrijven** in plaats van tussen lidstaten. Een concrete aanpak die hiervoor gebruikt kan worden, is het lanceren van

een tender op EU-niveau (ad hoc, na aanvraag of cf. geïdentificeerde prioriteiten). Bedrijven gevestigd in de deelnemende lidstaten kunnen hun projectvoorstellen indienen, die op EU-niveau worden beoordeeld op basis van de merites van het voorstel en de kleinste nood aan overheidssteun. Het geselecteerde project kan groen licht krijgen en steun ontvangen van de lidstaat waarin het project uitgerold zal worden. Een dergelijke nieuwe aanpak **vermindert de verstoring** tussen lidstaten die wordt veroorzaakt door ongelijk verdeelde staatssteunmiddelen. Tegelijkertijd biedt het overheden de mogelijkheid om specifieke projecten te ondersteunen en strategische prioriteiten te realiseren.

3.2.2 Transitie van de industrie en het behoud van de eigen competitiviteit

In de context van **de transitie naar de decarbonisatie van de industrie** worden ondernemingen maximaal aangespoord om over te stappen op koolstofarme energiebronnen of -dragers om zo de uitstoot van CO₂ te beperken of te vermijden. Op dit moment heeft dit tot gevolg dat de kosten van bedrijven aanzienlijk stijgen wat een negatieve impact heeft op de concurrentiepositie van Europese bedrijven in het globale speelveld.

Om deze ongewenste situatie te vermijden, kan het gerechtvaardigd zijn om tijdelijk de (extra) kosten die gepaard gaan met de decarbonisatie te steunen, en dit met het oog op het stimuleren van investeringen en het behoud van het concurrentievermogen van de industrie. We onderzoeken via welk soort van instrumenten we de energie-intensieve industrie kunnen helpen om de nodige grote én uitzonderlijke investeringen te doen die niet rendabel te krijgen zijn op een normale manier, bv. door onzekerheid of marktfalen. Door deze financiële ondersteuning op Europees niveau te coördineren, kan de energie- en klimaattransitie versneld worden en opnieuw vermeden worden dat lidstaten met kleinere financiële draagkracht het onderspit delven.

3.2.3 Duidelijk kader voor uitzonderingen op staatssteunregels

Ten slotte wil Vlaanderen een versoepeld staatssteunkader niet volledig afschrijven. In een beperkt aantal situaties kan dit immers gerechtvaardigd zijn, maar nog steeds binnen een strikt afgelijnd kader met in omvang beperkte bedragen, duidelijke spelregels en met maximale controle op het behoud van een intern gelijk speelveld.

- In tijden van **crisis** kan ervoor geopteerd worden om sterk geïmpacteerde bedrijven gericht ondersteuning te bieden. Dit kan enkel in de context van een onverwachte gebeurtenis, wanneer er snel op de bal gespeeld moet worden, en de ondersteuning moet tijdelijk en gericht zijn.
- Voor **de uitbouw van een opkomende markt**, die cruciaal is voor het realiseren van de strategische prioriteiten, moet het mogelijk zijn als overheid om gerichte ondersteuning te bieden. De bouw van *first-of-a-kind*-faciliteiten (cf. EU Chips Act) kan hiervan een voorbeeld zijn. Voorwaarde is wel dat er spillover-effecten zijn en dat er een degelijke inschatting is van potentiële marktverstoring op de Europese interne markt.
- **Important Projects of Common European Interest (IPCEI)** zijn een instrument om de lidstaten de mogelijkheid te geven om in te grijpen indien een marktfalen zich voordoet en de realisatie van innovatieve projecten gestimuleerd moet worden, omdat anders particuliere initiatieven niet worden gerealiseerd vanwege de aanzienlijke risico's die dergelijke projecten met zich meebrengen. Het project moet bijdragen aan strategische EU-doelstellingen, zoals strategische autonomie,

betrekking hebben op waardeketens waarin meerdere lidstaten betrokken zijn, gericht zijn op een uitgesproken marktfalen (zoals bijvoorbeeld bij transities), betrekking hebben op particuliere financiering door de begunstigden, positieve spillover-effecten genereren in de hele EU en zeer ambitieus zijn op het gebied van onderzoek en innovatie. Vlaanderen staat positief ten opzichte van de oorspronkelijke rationale van dit instrument en dan voornamelijk het potentieel om diverse lidstaten te laten samenwerken op eenzelfde strategische agenda. Voor de realisatie van maatschappelijk belangrijke transities die de draagkracht van individuele staten overstijgt kan IPCEI een waardevol instrument zijn. Wel is het essentieel dat **fundamentele verbeteringen** aan het instrument worden doorgevoerd en dat er effectief een marktfalen wordt aangepakt, zonder een subsidierace tussen lidstaten te veroorzaken. Daartoe zijn enkele noodzakelijke verbeteringen van dit instrument nodig.

- o De focus moet gekoppeld worden aan de strategische prioriteiten (zie beschreven in hoofdstuk 2.1.).
- o De scope van potentiële projecten moet strikter worden bewaakt (het strategisch belang van het project en het potentiële marktfalen waar de IPCEI moet op inspelen moet duidelijk gedefinieerd worden).
- o De governance moet verder op punt gesteld worden door een grotere betrokkenheid van de Europese Commissie met een meer evenredige betrokkenheid van diverse lidstaten, ook wat betreft de coördinatie van het project.
- o Ten slotte is meer aandacht voor inclusiviteit en transparantie van het hele proces over de verschillende IPCEI's heen belangrijk.

Aanbevelingen aan de Europese lidstaten: Moedig private investeringen in bedrijfs groei aan en verleen uitsluitend overheidssteun in specifieke situaties, zoals in crisissituaties (bv. ondersteuning voor torenhoge energieprijzen), voor de ondersteuning van ontluikende industrieën en voor projecten die kampen met een marktfalen (bv. IPCEIs).

Onderzoek de mogelijkheden die de overheid heeft om op een efficiënte manier tussen te komen op de hogere kosten en onzekerheden, ten gevolge van decarbonisatie, voor bedrijven, om de decarbonisatie van de industrie te versnellen.

Implementeer een Europees systeem voor het toekennen van overheidsmiddelen aan bedrijfsprojecten op basis van hun verdiensten, om concurrentie met derde landen en hun marktverstoringende beleidsimpulsen te voorkomen. Dergelijke Europese aanpak biedt een alternatief voor gemakshalve, korte termijn oplossingen, zoals de versoepeling van de staatssteunregels.

4. Fundamenten van een aantrekkelijk ondernemings- en investeringsklimaat

Beleidsmakers hebben de belangrijke taak een gunstige context te creëren waarin bedrijven kunnen gedijen en floreren. Een dergelijk klimaat stimuleert ondernemerschap, trekt investeringen aan en bevordert innovatie. **De fundamenten van een competitieve en aantrekkelijke Europese industrie moeten verder worden verstrekt.**

In het debat rond het versterken van onze industrie is **de verdieping en verbreding van de interne markt een cruciaal element**. De interne markt is de kracht achter de Europese productiviteit en welvaart. Belemmeringen hiervan zijn een rem voor onze ontwikkeling en concurrentiekracht, en hinderen het vermogen van de industrie om in te zetten op nieuwe uitdagingen, zoals de digitale en duurzame transitie en een grotere strategische autonomie.

Een sterke, gezonde interne markt met een gelijk speelveld biedt de industrie toegang tot **de noodzakelijke waardeketens** om concurrerend te zijn in de huidige wereldeconomie. Daarbij is het vermijden van subsidieraces en een effectieve handhaving van de interne marktregels noodzakelijk om de veerkracht van de EU tegen economische schokken te behouden. Ook rechtszekerheid, solide vergunningskaders en een helder en voorspelbaar regelgevingskader zijn van vitaal belang om investeringen te bevorderen en onze concurrentiepositie te behouden, alsook de mogelijkheid om voor projecten die bijdragen aan de doelstellingen van de duurzame en digitale transitie versnelde vergunningsprocedures kunnen voorzien.

Daarnaast moet er ook voldoende aandacht zijn voor dichtbevolkte, industriële regio's, waar er nood is aan een strategie die de verschillende (Europese) doelstellingen met elkaar verzoent. Er moet in dat kader voorzien worden in een (Europese) oplossing voor de conflicterende doelstellingen en het beperkte ruimtegebruik: milieu en natuur enerzijds en industriële projecten voor verduurzaming en decarbonisatie anderzijds komen er immers in conflict.

De verdieping van de kapitaalmarktenunie is de sleutel om particuliere investeringen aan te trekken, financieringsbronnen te diversifiëren en kapitaal efficiënt toe te wijzen in de hele EU.

Breder dan dat is het van belang om **een holistisch beleid** te ontwikkelen, gericht op productiviteit en concurrentievermogen en dat horizontaler is dan louter economische beleidselementen. Het weghalen van infrastructurele belemmeringen (bv. elektrificatie van transport) en het inzetten op infrastructuurprojecten die van uitzonderlijk economisch en geostrategisch belang zijn (bv. internationaal waterstofvervoer), zijn cruciaal om de dubbele transitie te faciliteren. Investeringen in onderzoek en innovatie vandaag vertalen zich naar concurrentievermogen voor morgen, waarbij men zich moet realiseren dat disruptieve, nieuwe technologische oplossingen vaak worden ontwikkeld door kleine, jonge bedrijven.

Zekerheid, duurzaamheid en competitiviteit van de energievoorziening, via een eengemaakte Europese energiemarkt, zijn van groot belang voor de industrie. Een **beroepsbevolking met de vereiste vaardigheden en een aanbod van opleidingsmogelijkheden** aangepast aan toekomstige behoeften is eveneens van essentieel belang. Ten slotte biedt **open en gediversifieerde handel met een wijd netwerk van vrijhandelsovereenkomsten** de Europese economie veerkracht en stabiliteit in haar toeleveringsketens, onder andere op het gebied van energie en grondstoffen.

Alleen een interne markt die de voorgaande punten weet te realiseren, kan de industrie een voedingsbodem met voldoende infrastructuur, innovatie, vaardigheden, financiering en autonomie bieden om te gedijen in een concurrerende wereldeconomie.

4.1 Een eengemaakte Europese kapitaalmarkt

De Europese kapitaalmarkt, die vandaag nog te sterk versnipperd is in 27 nationale kapitaalmarkten, moet verder eengemaakt worden. Dit streven is van essentieel belang, niet alleen om economische groei en concurrentievermogen te bevorderen, maar ook om de Europese Unie in staat te stellen haar ambitieuze beleidsdoelstellingen te realiseren inzake de groene en digitale transitie en de versterking van haar open strategische autonomie.

Een volledig eengemaakte markt voor kapitaal ontsluit nieuwe financieringsbronnen voor bedrijven, verlaagt de kosten voor het aantrekken van kapitaal en kan particulier kapitaal mobiliseren op Europese schaal. De bestaande fragmentatie in de financiering van de economie zet een rem op het doorgroeipotentieel van veelbelovende, innovatieve start-ups en scale-ups. Zij ervaren de grootste moeite om langdurige en risicodragende financiering te vinden om te investeren in de duurzame en digitale transitie. Tegelijkertijd stelt de Europese Commissie dat het leeuwendeel van de investeringen die nodig zijn om de doelstelling van de Green Deal te realiseren, uit particuliere middelen zal moeten komen.

Kortom, de EU moet haar **inspanningen intensifiëren om een volledig ontwikkelde en goed functionerende kapitaalmarktenunie (KMU) te ontwikkelen**. In een mondiale wedloop om investeringen voor de industriële transformatie hangt het Europese concurrentievermogen af van de hoeveelheid beschikbaar kapitaal. De implementatie van de aanbevelingen in het Actieplan Kapitaalmarktenunie (2020) van de Europese Commissie is een belangrijke stap in deze richting. Europese bedrijven, voornamelijk kmo's, zullen hiervan profiteren aangezien een KMU nieuwe bronnen van financiering voor bedrijven zal bieden, het vermindert de kosten voor het aantrekken van kapitaal, het vergemakkelijkt grensoverschrijdende investeringen, trekt meer buitenlandse investeringen naar de EU aan en het ondersteunt investeringsprojecten op lange termijn (zoals projecten voor de groene en de digitale transitie).

Het is positief om vast te stellen dat er pan-Europese samenwerkingsinitiatieven ontstaan die Europese schaalvergroting bevorderen en zo de meest efficiënte kapitaalmarkt voor risicokapitaal creëren. **European Tech Champions Initiative (ETCI)** is een voorbeeld van zo'n initiatief.

Aanbevelingen aan de Europese Commissie en lidstaten: Creëer een gunstige omgeving voor bedrijven om te gedijen en te floreren, waardoor ondernemerschap wordt gestimuleerd, investeringen worden aangetrokken en innovatie wordt bevorderd. Intensifieer de inspanningen om een volledig ontwikkelde en goed functionerende KMU te ontwikkelen. De implementatie van de aanbevelingen in het Actieplan Kapitaalmarktenunie en pan-Europese samenwerkingsinitiatieven zijn eerste stappen in de goede richting.

4.2 Grensoverschrijdende infrastructuur voor transport, energie en digitalisering

Een duurzame en efficiënte transportinfrastructuur, een verbonden en interoperabele digitale interne markt en een veerkrachtige energie-unie zijn essentieel voor de transformatie van de EU in een kennisintensieve, koolstofarme en concurrerende economie, door flexibel en modern vervoer, schone energie en digitale netwerken. Het is daarbij

belangrijk dat verder gebouwd wordt op reeds bestaande initiatieven zoals het *Strategic Energy Technology Plan* (SETP) en de *Trans-European Networks* (TEN).

Digitale technologieën spelen meer en meer een centrale rol in de Europese economie en industrie, wat op zijn beurt **een passende digitale connectiviteitsinfrastructuur** vereist. Aanzienlijke investeringen zijn nodig om deze infrastructuur veilig en duurzaam te maken, maar ook om de interconnectiviteit over de hele EU te optimaliseren. **Een grotere capaciteit en veerkracht van de digitale backbone-infrastructuren in alle EU-gebieden** is van cruciaal belang om de ambitie van Europa waar te maken om de komende jaren digitaal soeverein en onafhankelijk te worden en blijven.

Dit houdt concreet in dat er netwerken met extreem hoge capaciteit moeten worden uitgerold, dat er ononderbroken dekking met 5G-systemen langs belangrijke transportroutes moet worden gegarandeerd, dat er nieuwe backbonenetwerken moeten worden ingevoerd of aanzienlijke upgrades van bestaande netwerken binnen en tussen lidstaten en tussen de Europese Unie en derde landen moeten plaatsvinden. Ook is het noodzakelijk om infrastructuur voor digitale connectiviteit te implementeren en te ondersteunen in relatie tot grensoverschrijdende projecten op het gebied van transport en energie.

Op het vlak van energie is het essentieel om infrastructuurprojecten te ondersteunen voor het verbeteren van de energiezekerheid, de diversificatie van de energievoorziening en het concurrentievermogen van de EU; zoals de synchronisatie van het elektriciteitsnet van de Baltische staten met dat van de EU, de integratie van het Iberische schiereiland, diversificatie van de gasvoorziening in Midden- en Zuidoost-Europa en de ontwikkeling van offshore-netten.

Het is positief dat het InvestEU-luik voor de financiering van infrastructuur ook openstaat voor grensoverschrijdende infrastructuur voor transport, energie en digitalisering. Er is een rol weggelegd voor zowel pan-Europese financieringsinstellingen zoals de EIB, als nationale en regionale investeringsmaatschappijen om hieraan bij te dragen.

Aanbevelingen aan de Europese Commissie en lidstaten: Voor een succesvolle transformatie van de EU naar een kennisintensieve, koolstofarme economie zijn substantiële investeringen nodig in duurzame transportinfrastructuur, digitale connectiviteit en veerkrachtige energieprojecten.

4.3 Een sterk Europees energiebeleid en de interne energiemarkt

Zekerheid, duurzaamheid en competitiviteit van de energievoorziening zijn van primordiaal belang voor de industrie. Het Europese energiebeleid draagt bij aan de eenmaking van de interne energiemarkt en aan de ambitie van de Europese Green Deal om tegen 2050 klimaatneutraliteit te bereiken. Diverse maatregelen worden genomen en zijn er op gericht de overgang van fossiele brandstoffen naar koolstofarme energietechnologieën te versnellen en te vergemakkelijken. Het gaat onder meer over de herziening van de regels inzake hernieuwbare energiebronnen, energie-efficiëntie en de energieprestaties van gebouwen, en maatregelen om het koolstofvrij maken van de fossiele brandstoffen te stimuleren, onder meer door koolstofarme waterstof, en maatregelen om de uitstoot van methaan aan te pakken. Het is belangrijk om de impact van de maatregelen en subdoelstellingen op de

zekerheid, duurzaamheid en competitiviteit van de energievoorziening voor de industrie te bewaken en waar nodig bij te sturen. Het halen van de klimaatdoelstelling is prioriteit en de hefboomen hiervoor (energie-efficiëntie, hernieuwbare energie, koolstofarme technologieën, energiedragers etc.) moeten flexibel, op kostenefficiënte wijze en technologie-neutraal ingezet worden. Meer specifiek inzake de RFNBO-doelstellingen voor de industrie, zoals ingevoerd bij de herziening van de richtlijn hernieuwbare energie (RED III), is het aangewezen dat de Commissie de tijdige beschikbaarheid en betaalbaarheid van RFNBO's en de impact van de RFNBO-doelstellingen op de Europese industrie analyseert, en indien nodig aanpassingen doet. De doelstellingen inzake RFNBO's zullen immers een ongelijk speelveld creëren voor de industrie in Europa. Vlaanderen pleit er voor om volwaardig rekening te houden met alle koolstofarme brandstoffen en waterstof om te voldoen aan de ambitieuze RFNBO-drempelwaarden.

Aanbevelingen aan de Europese Commissie en lidstaten: Zorg voor een vlotte implementatie van genomen maatregelen voor de overgang van fossiele brandstoffen naar koolstofarme energietechnologieën. De impact van maatregelen en subdoelstellingen op de zekerheid, duurzaamheid en competitiviteit voor de industrie moeten bewaakt worden en indien nodig bijgestuurd worden.

4.4 Inzetten op vaardigheden nu en in de toekomst

Het is van cruciaal belang om bij innovaties en maatschappelijke uitdagingen ook aandacht te besteden aan hun impact op **het menselijke kapitaal**. Wanneer bedrijven en hun werknemers te maken krijgen met deze veranderingen, is het essentieel dat ze hier flexibel en veerkrachtig mee kunnen omgaan. De transities die zich vandaag in de industrie voordoen, moeten eveneens ondersteund worden door een talentenoffensief en door de uitrol van een mensgerichte transitie-aanpak. Dit omvat het detecteren van competentienoden, investeren in opleiding, aandacht voor werkbaar werk, heroriëntatie en arbeidsmobiliteit, het creëren van een leercultuur, en het begeleiden en ondersteunen van ondernemingen (en sectoren) tijdens deze transities. Het is van groot belang om tijdig inzicht te krijgen in de impact van deze veranderingen op het personeelsbeleid, zoals de creatie van nieuwe functies en leren op de werkplek, om deze effectief te beheren.

Om ervoor te zorgen dat ondernemingen en hun (potentiële) werknemers veerkrachtig kunnen omgaan met huidige en toekomstige veranderingen (vb. digitalisering), zijn **STEM, digitale, duurzame en 21st-eeuwse competenties en bijhorende profielen** noodzakelijk. De transitie naar een duurzame en digitale economie is geen puur technologisch verhaal en om de transitie te doen slagen moeten de juiste competenties op alle niveaus voldoende beschikbaar zijn. Hier op inwerken in de volledige leer- en loopbaan van burgers vergt blijvende aandacht en samenwerking tussen industrie en onderwijs.

Niet enkel in het traditionele onderwijs moet er aandacht zijn voor deze diverse waaier aan vaardigheden. Ook **het leren op de werkvloer** is een belangrijk principe doorheen de gehele loopbaan, zowel voor leerlingen en werkzoekenden als voor werkenden, werknemers en ondernemers. Sectoren moeten aangemoedigd worden om na te denken over de uitdagingen waar ze voor staan, hier een visie op te vormen en er engagementen rond op te nemen.

Ten slotte is het belangrijk om te anticiperen op de veranderingen op vlak van jobs en de vaardigheden die verwacht worden in de toekomst. **Competentieprognoses** zijn noodzakelijke instrumenten om met het opleidings- en onderwijsaanbod te anticiperen op de toekomstige competentienoden op de arbeidsmarkt.

Aanbevelingen aan de Europese Commissie en lidstaten: Zet in op een holistisch beleid, waarbij ook geschikte en (om)geschoolde arbeidskrachten deel uitmaken van een veerkrachtige toekomstgerichte Europese industrie.

4.5 Het belang van een open economie in internationale handel

Het internationaal handels- en investeringsbeleid is een belangrijke hefboom voor het mondiale concurrentievermogen van de Europese industrie. Naast een pijler die focust op het versterken van het eigen concurrentievermogen en diversificatie van handelstromen om (strategische) afhankelijkheden te verminderen, is een tweede pijler nodig om oneerlijke concurrentie van buitenaf aan te pakken.

Een toekomstbestendig multilateraal handelssysteem en een ambitieus, modern en assertief handels- en investeringsbeleid, inclusief regelgevende samenwerking, moet de Europese bedrijven toelaten te internationaliseren en diversifiëren, en moet bescherming bieden tegen deloyale concurrentie. Evenwichtige handelsakkoorden die nieuwe marktopeningen creëren voor Europese bedrijven zijn een fundament van een competitieve industrie die opereert op de globale markt. Dit kan zowel door akkoorden te sluiten met nieuwe partners als door het verbreden van bestaande akkoorden. Nieuwe akkoorden moeten inspelen op de evoluties in de internationale handel, bv. het belang van kritische grondstoffen, de toename van handel in diensten en koppeling van diensten aan goederen of de rol van gegevensstromen door digitalisering. Naast het verminderen van tarieven, moeten deze handelsakkoorden de toegang tot dienstenmarkten, openbare aanbestedingen en buitenlandse directe investeringen (BDI) vergemakkelijken, terwijl ze ook obstakels voor handel achter de grenzen aanpakken. Een gelijk speelveld nastreven door afspraken op te nemen inzake het respect voor kwaliteitsvolle internationale regels en standaarden neemt hierbij aan belang toe. Bovendien moet de EU opnieuw sterker haar stempel drukken op het bepalen van die gemeenschappelijke technische standaarden, gezien de meerwaarde voor de eigen concurrentiekracht.

Export en het aantrekken van buitenlandse investeerders is de levensader van een open economie, maar met die kanttekening dat deloyale concurrentie onze internationale competitiviteit kan aantasten. Dit zowel in derde markten als in de Europese interne markt. Er moet **een gelijk speelveld** zijn, en dat vraagt **een holistische aanpak** met zowel elementen die onze eigen concurrentiepositie versterken als elementen die oneerlijke concurrentie van buitenaf aanpakken.

In handelsakkoorden worden mechanismes ingebouwd waarbij oneerlijke concurrentie kan aangepakt worden. De EU beschikt daarnaast over verschillende handelsverdedigingsinstrumenten die fijnmazig moeten worden ingezet (bv. anti-dwang instrument). De EU beschikt ook over het International Procurement Instrument (IPI) om wederkerigheid in de markt voor openbare aanbestedingen af te dwingen. De Amerikaanse Inflation Reduction Act

heeft de oneerlijke concurrentie op vlak van staatssteun op de voorgrond geplaatst. De EU moet ook trachten afspraken te maken met handelspartners over industriële subsidies. Idealiter gebeurt dit in WTO-verband, maar vermoedelijk is een opstap nodig in kleinere groep of zelfs bilateraal met de VS.

In de context van deloyale concurrentie op de interne markt heeft de Europese Commissie een beleidsinstrument (**Verordening Buitenlandse Subsidies**) ontwikkeld dat inspeelt op subsidies die worden verleend door derde landen en die de concurrentie op de Europese interne markt kunnen beïnvloeden. Dit is voornamelijk een probleem, omdat subsidies die door Europese lidstaten worden verleend, onderworpen zijn aan de Europese staatsteunregels. Waar vroeger bestaande internationale en Europese instrumenten niet genoeg aangrijpingspunten boden om dit probleem op te lossen, tracht deze verordening om deze lacune in de regelgeving van de interne markt aan te pakken door een goede balans na te streven tussen een zo vrij mogelijke handel én het beschermen tegen oneerlijke concurrentie van buitenaf.

Aanbevelingen aan de Europese Commissie en lidstaten: Zorg voor een ambitieus, modern en assertief handels- en investeringsbeleid, als hefboom voor het mondiale concurrentievermogen van de EU. Daarbij is een gelijkspelveld cruciaal met zowel elementen die het eigen concurrentievermogen versterken als elementen die de oneerlijke concurrentie van buitenaf aanpakken.

5. Slotbeschouwingen

In het huidige mondiale landschap verdient Europees industriebeleid de hoogste prioriteit en aandacht. De toenemende wereldwijde concurrentie en de ingrijpende duurzame en digitale transformatie maken het van cruciaal belang om langetermijnstrategieën te ontwikkelen die de Europese industrie versterken en voorbereiden op de uitdagingen én kansen van de toekomst.

Met deze conceptnota grijpt de Vlaamse Regering een belangrijk momentum aan om aanbevelingen te formuleren richting de nieuwe Europese Commissie die zal aantreden in de tweede helft van 2024. Deze aanbevelingen kunnen tevens als inspiratie bieden voor de onderhandelingen over het nieuwe Europees meerjarig financieel kader voor de periode 2028–2034.